

ÚJRA LENNI

TÓTH BENCE, UNGVÁRSZKI SZABOLCS
KONZULENSK:
SZABÓ DÁVID, SZÉCSI ZOLTÁN DLA

ABSZTRAKT

„S a semmiség előtt még újra lenni”

Kosztolányi Dezső

Kosztolányi Dezső gondolatai jól tükrözik a helyi pajtások jelenlegi helyzetét. A korábban a térségre jellemző hosszázás beépítés záróelemei voltak a keresztirányú gazdasági épületek. Ez az elrendezés jellegzetes karaktert adott a telkeknek, mára viszont a pajták elvesztették funkciójukat. Emellett az idő is az épületek megmaradása ellen dolgozik. A helyiek helyes felismerése, hogy egy ilyen városépítészeti jelentőséggel bíró épületcsoport fontos kérdés a település identitása és karaktere szempontjából. Ezért számunkra is ezen épületek újragondolása került a középpontba.

Korábban ezen épületek szerepe meghatározó volt a helyiek életében, a betakarított gabonát itt tárolták, amikor erre gépek még nem álltak rendelkezésre, szélesebb körben a cséplés folyamata is itt történt. A technika előretörésével és ezzel párhuzamosan a helyi közösségek szétesésével, az

egymásra utaltság megszűnésével a pajták szerepe is csökkent a vidék életében. Mára ez a szerep teljesen megszűnt. A funkcióvesztés ellenére a városépítészeti jelentőségük nem megkérdőjelezhető. A város két gócpontja az árpád kori romok mellett álló plébániatemplom és a ciszterci apátság közötti tengelyen is jelentős számban található ilyen pajták, pajtasorok. Az általunk választott tervezési helyszín is ennek az axisnak az egyik végénél, a plébániatemplom szomszédságában van.

Célunk olyan új lehetőségek kinyitása, melyekkel a pajták újrahasznosítása mellett jelentős közösségi terekkel bővülne a város élete. A pajták átépítését a helyiek segítségével, közösségi építésben képzeljük el. E folyamat mentén az új épület nem csak fizikailag egészítené ki, helyettesítené a múltbéli pajtákat, de a közösséget is képes lehet újra formálni. Ezt a beavatkozást a helyi karakter tiszteletben tartása mellett kortárs módon szeretnénk megvalósítani, szem előtt tartva a helyi anyagok és a jellemző szerkezetek használatának fontosságát.

Új életet adni annak, ami már egyszer elengedett magától, egyszerre kihívás és ezzel egyidőben számos kérdést is vet föl. Ismét életet vinni abba, mely egyszer a mozzanatlan sötétségbe tért, hívogató építészeti kihívás. Ugyanakkor felmerül ennek gyakran elhallgatott előzménye is: Miért újra? Mi történt, ami ide vezetett? Ezen kérdések megválaszolása viszont egy új kérdést vonz maga után, mely a mi dolgozatunk fő vonalaként is szolgál: Hogyan lehet és érdemes újraéleszteni?

A Bakony szíveként is ismert Zirc városának urbanisztikai karaktere vetette fel bennünk a kérdést, mi is a valódi feladat ezekkel a pajtákkal kapcsolatban. Nagy számban jelen vannak, a jelenben mégsem működnek szerves részeként a városnak. A múltban ez máshogy volt, egy-egy pajta a család fő gazdasági épületeként szolgált, egyben el is választotta a telek mezőgazdasági és privát részét. Ennek a mintának az ismétlődése pedig meghatározta Zirc városképét. Ezért tartjuk fontosnak nem csak funkciók keresését, de a városképi, morfológiai elemzéseket, vizsgálatokat is.

VÁROSKÉP

Zirc több mint 800 éves történelme során átélte saját várostömegének és gyakorlati központjának áthelyezését, ez az átalakulás nagy mértékben követhető a Habsburg Birodalom, majd később Magyarország katonai felméréseiben. Az első Habsburg felmérés, mely 1782-től 1785-ig tartott, mutatja a kezdetleges, egyutcás településszerkezet formaváltoztató bővítését északnyugati irányba. Jól látható, hogy a középkori plébániatemplom és a ciszterci rend apátsága közötti észak-dél irányú tengelyre fűződő teleksor határai jelentős egyezést mutatnak a mai felosztással, jóllehet az épületek azóta kicserélődtek, de a beépítés, a szervező erő ugyanaz maradt.

Ugyan az utca kétoldalán, harántirányban fekvő telkek szélére illesztett lakóházak szalagtelkes elrendezésre utalnak, valamint a telkek utcától távolabbi végén egybefüggő szántóföldek fekszenek, a történelmi tengely déli végén álló plébániatemplom egyfajta központi térként szolgált a település végén. Ezen telkek talán legérdekesebb elrendezési attribútuma, mellyel mi is foglalkozunk, a hosszázás beépítést lezáró, szántóföldtől elválasztó pajták, melyek gyakran egymással észak-déli összekötve épültek, ha a telekméretezés ezt lehetővé tette. Ezek egykor mezőgazdasági célokra épültek a betakarított gabonát itt tárolták, amikor erre gépek még nem álltak rendelkezésre, szélesebb körben a cséplés folyamata is itt történt. A technika előretörésével és ezzel párhuzamosan a helyi közösségek szétesésével, az egymásra utaltság megszűnésével a pajták szerepe is csökkent, majd megszűnt a város életében.

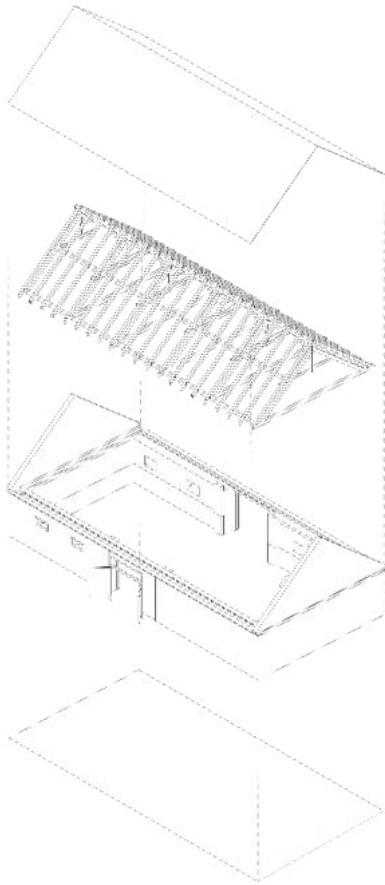

VÁROSKÉP II.

Mai kontextusban ez a várossz rész a történelmi mag köré szerveződő, rétegeiben identitását még őrző szövet. Emiatt fontosnak tartottuk hogy a területre kiterjedő fennálló problémára olyan választ adjunk, amely ebben a közegben helyénvaló. Mivel a település történelmi magjáról beszélünk, a kérdésben forgó területre döntően az általunk vizsgált, jellegzetes beépítésű telektípus a jellemző. Ez feltételezhetően egyik oka ezen terület régies képezésének és a városfejlődés formájának megfigyelhető irányultságának.

A településszerkezeti vizsgálat során megfigyelhettük, hogy az említett terület telkei ugyanazon elrendezést követve jöttek létre, ugyanazon funkcióval és igényvel. Ebből következtethető a számunkra is kritikus jelentőséggel bíró tény, hogy méretükben is a lehető legmegegyezőbbek egymással. Ezt hipotetikusán az befolyásolhatná, ha a telkek nem egy egyenletes formára illeszkednének szabályosan, de a város egykori főtengelyének nagy mértékű egyenessége miatt, valamint az elválasztott szántóföldek méretezésének egyszerűsítése végett nincs a mi szempontunkból mértékadó különbség ezen telkek között. Ebből adódóan lezárni azonos funkciójú illetve azonos méretű épületekkel érdemes. Ezen kulcsfontosságú megállapítások miatt mi egy archetipizált pajtából indultunk ki az egész várossz részre általánosítva, ehhez illően rehabilitációs szándékainkat is ehhez igazítottuk.

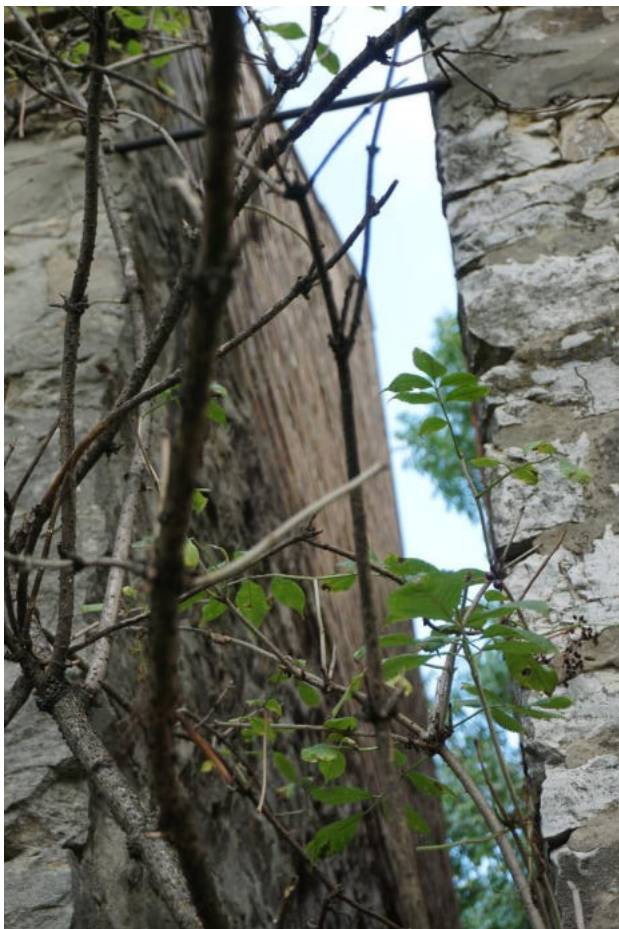

MORFOLÓGIA

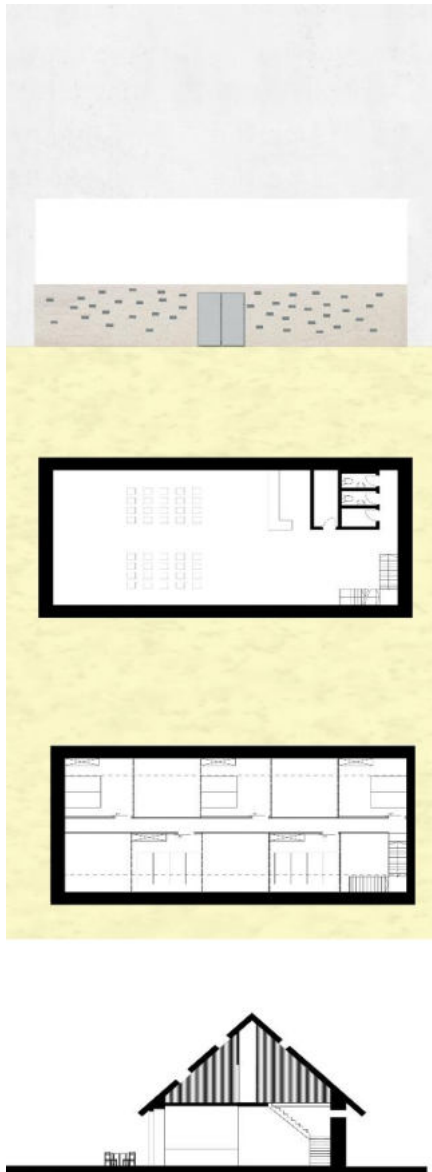
Formavilágát tekintve a pajta teljes mértékben egykori funkcióját és helyét szolgálja. A gabona tárolása nagy belső teret igényel, mely engedi egy erre alkalmas jármű (a kornak megfelelően szekér) keresztirányú áthaladását. A hosszázás bepítést lezáró, a telket keresztirányban átszelő pajta közepén jelenik meg ez az áthaladás a hosszabb homlokzatok közepén felnyíló kapukkal, melyek pont egy szekér úrszelvényéhez igazodva jelölik ki ezt a lezárást, igény szerint feloldó átjárást. Ennek két oldalán a belső csak azt ad, amire szükség van: teret. Felmérési rajzok szerint alaprajzában 8,5*19 méteres, tisztán (tetőszerkezet nélkül) 3,5 méter belmagasságú archetípus kívülről is csak azt mutatja, ami: mezőgazdasági épület a privát és a mezőgazdasági telekrész határán. Anyaghasználata is ezt a jó értelemben vett egyszerűséget mutatja, falai a térségben jellemző építőanyagként szolgáló terméskövek.

Ma ezekből a pajtákból közel sincs kihozva a lehetséges potenciál. Ennek okai közül egyik, hogy a mára elveszett mezőgazdasági funkcióból adódó méreteik és elrendezése merőben eltér bármilyen ismert és konvencionális hasznosítástól. Emellett, legalább olyan fontos ok, hogy ezen pajták mindegyike magánterületen található, melyből nem csak az adódó, hogy minden egyes telek tulajdonosának igényeit kellene kielégíteni, hanem azt is, hogy igen erősen lekorlátozza a hasznosítási lehetőségek halmazát. Továbbá figyelembe veendő a pajták összességének urbanisztikai és kulturális jelentősége, mely alapvetően jó támaszpontja lehetne a városi identitástudatnak. A nehézségek ellenére akár a város infrastruktúráját vagy kulturális jelentőségét is erősítené az, ami itt megvalósul.

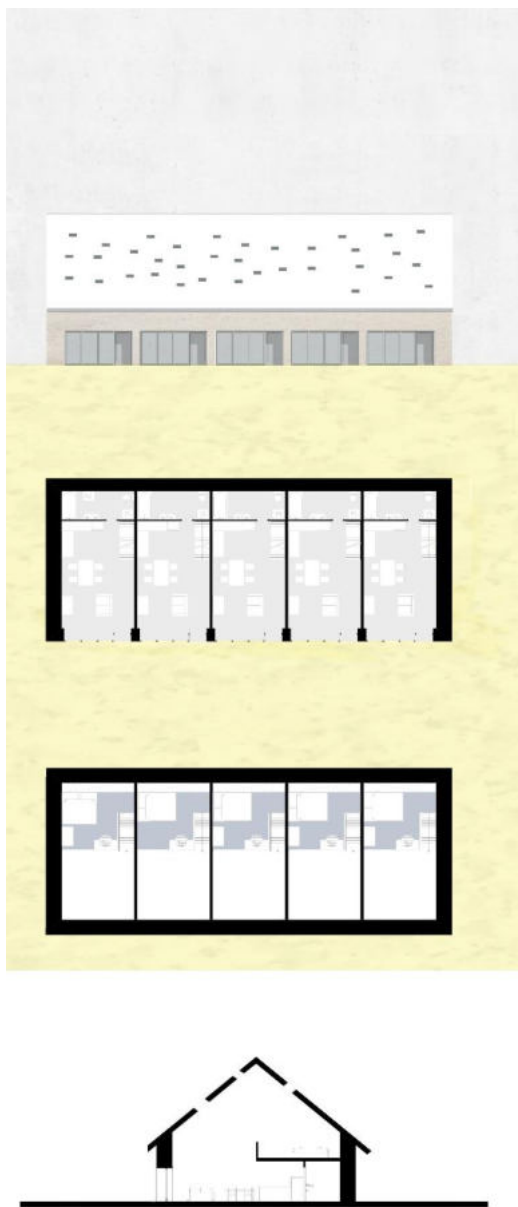
TÉZISEK

Kiindulásképp felmértük Zirc alapvető közösségi kérdéseit, ötleteket keresve. Mint az a településfejlesztési stratégiából kiderült, más magyar városokhoz hasonlóan itt is hatalmas kérdést tesz fel a társadalom folyamatos elöregedése, a fiatalabb rétek kiáramlása. Azt gondoljuk, ez egy társadalmi felelősséggel bíró, megfogható jelenség, ezért megvizsgáltuk, lehet-e Zircen olyan tényező, ami kifejezetten sajátosan hat erre a jelenségre, illetve milyen más megoldást tudunk rá találni. A helyi megtartó erő egyik erős faktorra az identitástudat, valamint a helyi közösség erős összetartozása. Első lépésként, mint egy folyamatot beindító katalizátorként célszerűbb csak egy a legjellemzőbb beépítési helyzetben álló pajta újraértelmezésén, átírásán gondolkodni, majd azt implementálni bármelyik telekre. Mindezt összevetve a már említett archetipikus pajták rehabilitációjára kerestünk megoldást, úgy, hogy a távlati cél, a zirci identitástudat erősítése találkozik a realitással, a jelenlegi tagolt tulajdoni viszonyokkal. Több tívustervet hoztunk létre különféle igényszintek kielégítésére, figyelembe véve a használat rugalmasságát, illetve a telektulajdonosok igényeit is. Ötletünk esszenciája az, hogy a pajtákat különféle jellegű lakófunkciókra alkalmassá alakítottuk, és mivel a pajták a beépítéssel együtt egymással azonosak, minden lehetséges helyszínen működőképesek.

TÚRISTAHÁZ

A város hegyvidéki elhelyezkedése és természetközelsége sok túrázót vonzz. Hazánk legnívósabb túra útvonala az Országos Kék-túra például áthalad a településen, így felmerült a kérdés egy túrázó tábor létesítéséről. Kiemelt szerepet kaphat a pajta, mint Zirc identitásának szerves része. Ezért nem egy egyszerű szállás funkcióra gondoltunk, hanem mindenképp hibrid felhasználásra, szerepet adva a nem lakó- és szállófunkciót szolgáló térnek. Úgy gondoltuk, pont ez adna karaktert a turistaháznak. Ennek megteremtéséhez először a meglévő épület és az általunk beépíteni kívánt új elemek viszonyát kell tisztázni. Mivel szeretnénk megtartani az épület jelenleg is előnyös elemeit, pl nagy egybefüggő belső tér, tiszta tetőszerkezet, egyszerű formák, úgy gondoljuk az lenne a leghelyesebb válasz, ha az új funkciók mint egy kivehető betét épülnének be és adnának új réteget az objektumnak. Ennek a gondolatmenetnek a mentén a tetőtér kihasználásának érdekében, de helyeztünk többszemélyes alvóhelységeket, középső hosszfolyosóra fűzve, de azokat felváltva eltolva annak két oldalára. Ez lehetőséget ad arra, hogy az alatta megmaradt teret is hasonló ritmusban világítsuk meg felülről, valamint a falakba kisebb pontszerű megnyitásokat eszközölve a tér erősebb fényellátását tudja biztosítani. A tér funkcióját tekintve elsősorban turistaház közösségi tereként tekintünk, de nagy közösség számára történő megnyitásának lehetőségét is felvetjük. Képzeltük el, mely az átutazóknak kifejezetten pozitív élményeket nyújthat rögtön a megpihenés helyén, így is növelve a város presztízsét és kulturális jelentőségét.

FECSCKEHÁZ

Mindezt összevetve a már említett archetipikus pajták rehabilitációjára kerestünk megoldást, úgy, hogy ezzel lelassítsuk, hosszú távon akár visszafordítsuk a település népességének öregedését. Erre az volt a megoldásunk, hogy egy mindenhol jelen lévő problémát, a lakhatás kérdését válaszoltuk meg, viszont nem csak egyféleképpen. Több títustert hoztunk létre különféle igényszintek kielégítésére, figyelembe véve a használók rugalmasságát, illetve a telektulajdonosok igényeit is. Ötletünk essenciája az, hogy a pajtákat különféle jellegű lakófunkciókra alkalmassá alakítottuk, és mivel a pajták a beépítéssel együtt egymással azonosak, minden lehetséges helyszínen működőképeseek.

Az egyik általunk felvázolt beépítési fajta a fecskeház, ami nem más, mint egy pár számára tervezett lakás, amelyet meghatározott időre vehetnek használatba. Ez a típus külföldön már régóta működő, lassacskán itthon is meghonosodó lakhatási forma kis rugalmassággal az összes alap használati funkciót megfelelően teljesíteni tudja. Azért is gondoltunk a lakófunkciók ezen alfajára, mert a város céljai között szerepel többek között az, hogy a városba vonzzon fiatalokat. A pajta méretéből és az általunk vizsgált élettér kényelmes minimumából adódóan öt ilyen fecskeház fér el egy pajtában, ezek könnyűszerkezetes megoldással, jórészt fa anyagokkal készülnek. Ezzel a megoldással a jelenlegi tetőszerkezet teljes megtartása lehetséges/ a lakáselválasztó falak pont a főállásoknál lennének/ és a későbbi egybenyitások lehetőségét is fenntartanánk.

CO HOUSING

Hazánkban is egyre inkább jellemző irány, bár még csak kezdetlegesen egy bizonyos osztott megoldás, egyfajta co-housing, ami jóval nagyobb hangsúlyt fektet a közösségi életre lakások között. A pajta mint egyfajta burok kap szerepet ebben a funkcióban, tágas belső tere, és látszó tető szerkezete kifejezetten előnyös belső közös terek használatára. Ebben a megoldásban kisebb lakókabinokat terveztünk, melyek, mint új elem jelennek majd a pajtán belül, és részben átdöfve azt azon kívül is. Ezzel a gesztussal a belső térbe, mint idegen test kerülnek a kabinok, ezek elemelése a padló szinttől ezt a konfliktust oldja föl. A kabinok tervezése során a minimális helyigény kapta a fő szempontot ugyanakkor nem szerettünk volna élehetetlen belső tereket létrehozni. Többféle típust terveztünk ehhez az ötlethez, az egyik a fecskeházhoz hasonlítható kétszemélyes típus, amely még minimalistább egy pár számára, továbbá terveztünk egy részben egyszemélyes ikerszoba párt is, melynek lényege, hogy két egyszemélyes lakóteret tettünk egymás mellé, de közös konyhával a helygazdaságosság végett, valamint egy már gyerekekkel rendelkező fiatal család számára alkalmas, családi kabint. Közös mindben az egyszerűségekre való törekvés, valamint a környezethez és szomszédokhoz való viszont egyensúlyba helyezése. Úgy gondoltuk, ez egy sikeres kísérlet lehet ebben a környezetben is a közösségépítésre.

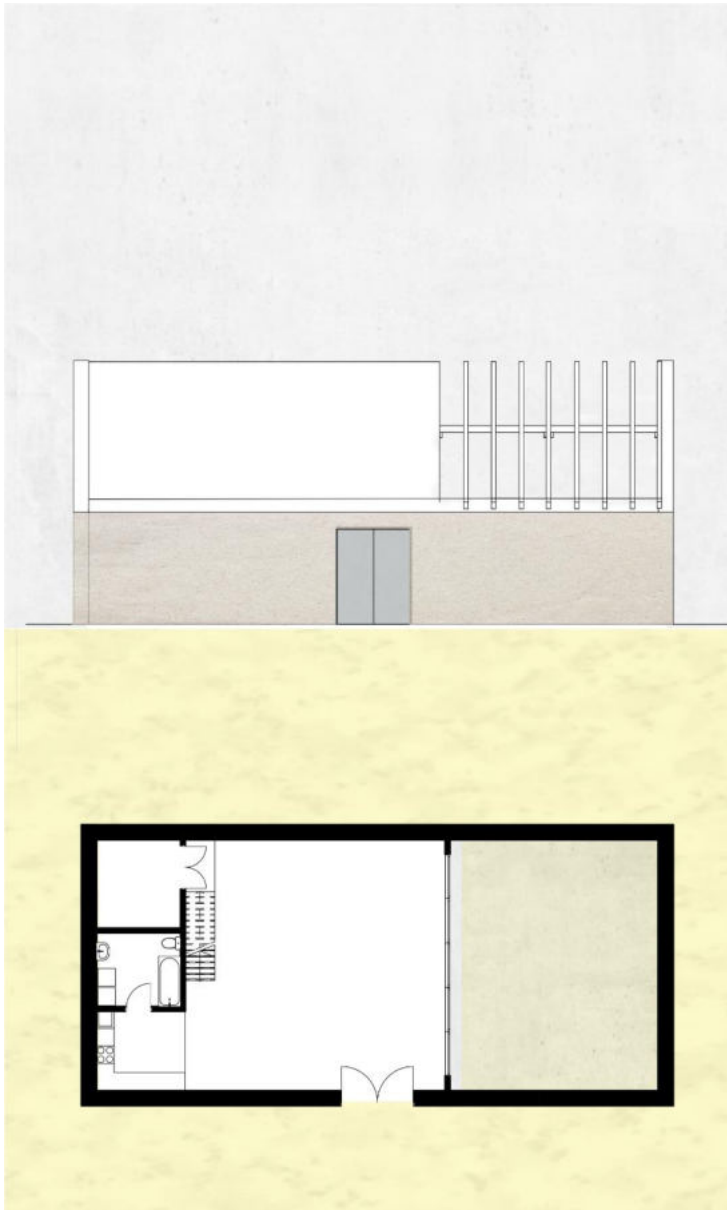
A kabinok közti teret pedig a co housing kísérletekre jellemzően egybefüggő, de akár külön is használható közös térláncként tekintünk, konyhával, étkezővel, nappalival és olvasó sarokkal. A pajta alapvető tágassága még a kabinok beépítése után is alkalmas lehet olyan közösségi tér kialakítására, amely igény szerint alakítható mérete végett.

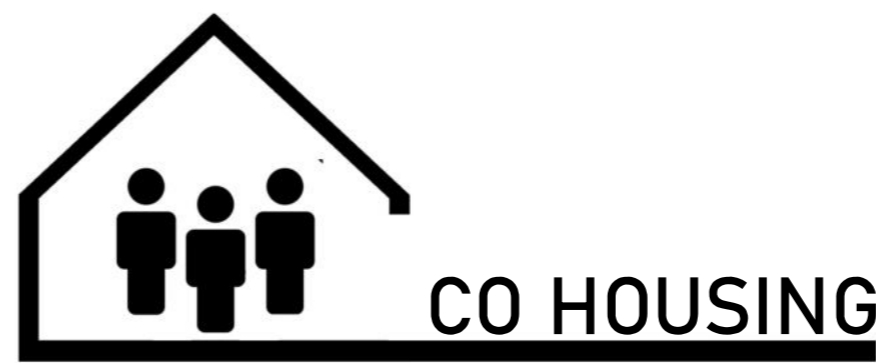
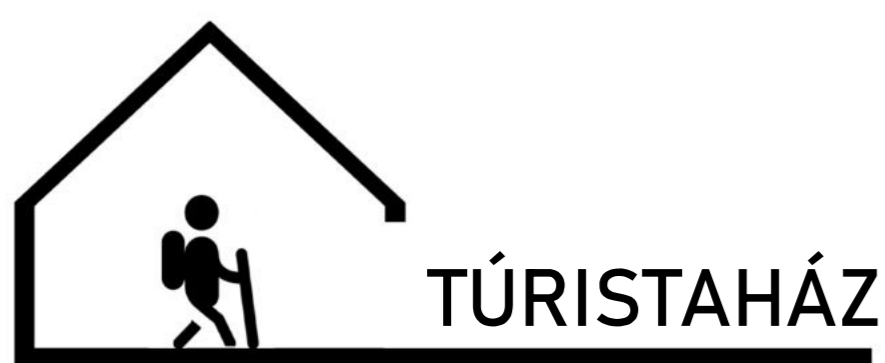
MŰTEREM

Egy sokkal puritánabb, bár társadalmi helyett jóval inkább kulturális indíttatású megoldásunk a műteremház. A pajta nagy tere és alapvető elzárkózásra való alkalmassága kombinálva ezen funkció kialakításának egyszerűségét potenciális kulturális fejlődést tehet lehetővé. Lényege, hogy a magánkézben lévő műteremház bérebe adható tetszőleges időtartamra, mely alatt a bérlő művész elszigetelésben alkothat, illetve potenciálisan kiállításokat rendezhet a pajtában, akár jelentős kulturális fényben megvilágítva Zircet. Ez a megoldás alulról szerveződve alapja lehet egy későbbi művésztelepnek, mely már tartósan képes Zircre csábítani művészeket alkotni és ezzel gyarapítani mind saját portfóliójukat, mind a város kulturális életét.

Mivel lakófunkciónak legfeljebb csak rendkívül ideiglenes fajtája lehet ez, dinamikusabb használati folyamatot folytathatunk vele, ugyanis nem hosszútávra, sok megfontolást igénylő döntéssel laknának itt, hanem rövid idejű, rugalmasabb, bérlői jelleggel.

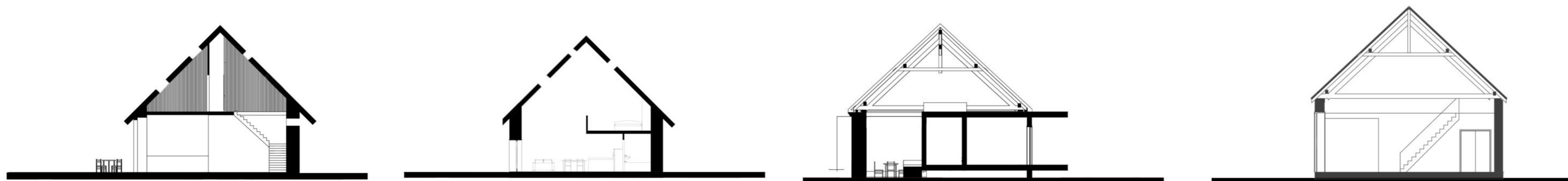

A város természeti adottságai révén sok túrázót vonz. Hazánk legnívósabb túra útvonala az Országos Kék-túra például áthalad a településen, így felmerült a kérdés egy turistaház létesítéséről. Kiemelt szerepet kaphat a pajta, mint Zirc identitásának szerves része. Ezért nem egyszerű szállás funkcióra gondoltunk, mindenképp hibrid felhasználásra, szerepet adva a nem lakó- és szállófunkciót szolgáló térnek. Azt gondoljuk pont ez adna karaktert a háznak. Ennek megteremtéséhez először a meglévő épület és az általunk beépíteni kívánt új elemek viszonyát kell tisztázni. Mivel szeretnénk megtartani az épület jelenleg is előnyös elemeit így az általunk tervezett elemek mint egy kivethető betét épülnének be és adnának új réteget az objektumnak.

Az egyik általunk javasolt beépítési fajta a fecskéház, ami nem más, mint egy pár számára tervezett lakás, amelyet meghatározott időre vehetnek használatba. Ez a típus külföldön már régóta működő, lassacskán itthon is meghonosodó lakhatási forma kis rugalmassággal az összes alap használati funkciót megfelelően teljesíteni tudja. Azért is gondoltunk a lakófunkciók ezen alfajára, mert a város céljai között szerepel többek között az, hogy a Zircre vonzzon fiatalokat. A pajta méretéből és az általunk vizsgált élettér kényelmes minimumából adódóan főállásunként helyeznénk le elválasztó fatakot, így öt ilyen fecskéház fér el egy pajtában. A beépített elemek jórészt fából készülnek, így a rendszer átépíthető marad teret engedve a későbbi összenyitások lehetőségének.

Hazánkban is egyre inkább jellemző irány, bár még csak kezdetlegesen egy bizonyos osztott megoldás, egyfajta co-housing, ami jóval nagyobb hangsúlyt fektet a közösségi életre lakások között. A pajta mint egyfajta burok kap szerepet ebben a funkcióban, tágas belső tere, és látszó tető szerkezete kifejezetten előnyös belső közös terek használatára. Ebben a megoldásban kisebb lakókabinokat tervezünk, melyek mint új elem jelennek majd a pajtán belül, és részben átdöfve azt azon kívül is. Ezzel a gesztussal a belső térbe mint idegen test kerülnek a kabinok, ezek elemelése a padló szinttől ezt a konfliktust oldja föl. A kabinok tervezése során a minimális helyigény kapta a fő szempontot ugyanakkor nem szeretnénk volna éheltetlen belső tereket létrehozni.

Egy sokkal puritánabb, bár társadalmi helyett jóval inkább kulturális indíttatású megoldásunk a műteremház. A pajta nagy tere és alapvető elzárkózásra való alkalmassága kombinálva ezen funkció kialakításának egyszerűségét potenciális kulturális fejlődést tehet lehetővé. Lényege, hogy a magánkézen lévő műteremház bérbe adható tetszőleges időtartamra, mely alatt a bérlő művész elszigetelésben alkothat, illetve potenciálisan kiállításokat rendezhet a pajtában, akár jelentős kulturális fényben megvilágítva Zircet. Ez a megoldás atulról szerveződve alapja lehet egy későbbi művésztelepnek, mely már tartósan képes Zircre csábítani művészeket alkotni és ezzel gyarapítva a város kulturális életét.

ÚJRA LENNI / UNGVÁRSZKI SZABOLCS, TÓTH BENCE / SZABÓ DÁVID, SZÉCSI ZOLTÁN DLA

Új életet adni annak, ami már egyszer elengedett magától, egyszerre kihívás és ezzel egyidőben számos kérdést is vet föl. Ismét életet vinni abba, mely egyszer a mozzanatlan sötétségbe tért, hívogató építészeti kihívás. Ugyanakkor felmerül ennek gyakran elhallgatott előzménye is: Miért újra? Mi történt, ami ide vezetett? Ezen kérdések megválaszolása viszont egy új kérdést vonz maga után, mely a mi dolgozatunk fő vonaláéént is szolgál: Hogyan lehet és érdemes újraéleszteni?

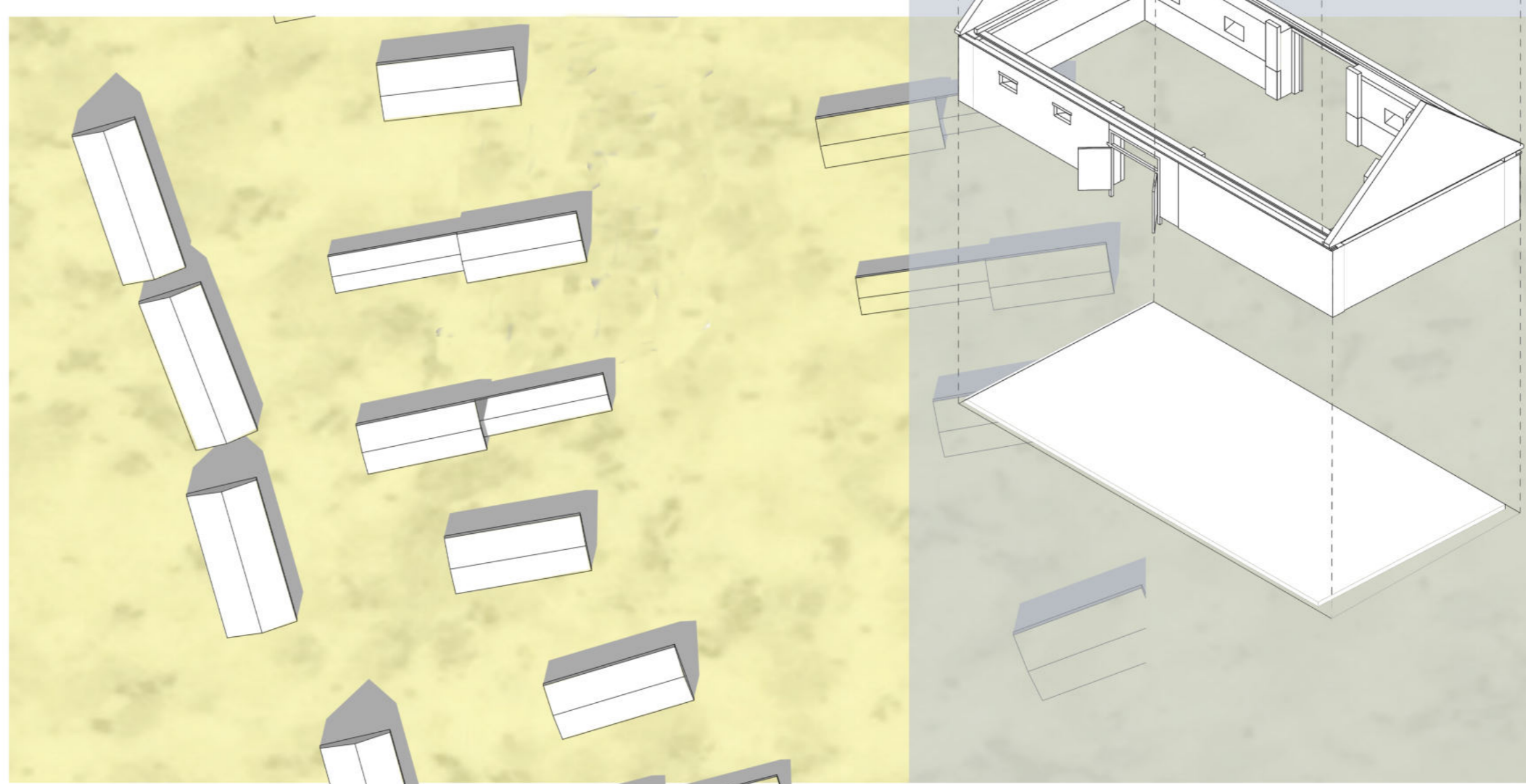
A Bakony szívéként is ismert Zirc városának urbanisztikai karaktere vetette fel bennünk a kérdést, mi is a valódi feladat ezekkel a pajtákkal kapcsolatban. Nagy számban jelen vannak, a jelenben mégsem működnek szerves részeként a városnak. A múltban ez máshogy volt, egy-egy pajta a család fő gazdasági épületeként szolgált, egyben el is választotta a telek mezőgazdasági és privát részét. Ennek a mintának az ismétlődése pedig meghatározta Zirc városképét. Ezért tartjuk fontosnak nem csak funkciók keresését, de a városképi, morfológiai elemzéseket, vizsgálatokat is.

Zirc több mint 800 éves történelme során átélte saját várostömegének és gyakorlati központjának áthelyezését, ez az átalakulás nagy mértékben követhető a Habsburg Birodalom, majd később Magyarország katonai felméréseiben. Az első Habsburg felmérés, mely 1782-től 1785-ig tartott, mutatja a kezdetleges, egyutcás településszerkezet formaváltoztató bővítését északnyugati irányba. Jól látható, hogy a középkori plébániatemplom és a ciszterci rend apátsága közötti észak-dél irányú tengely fűződő teleksor határai jelentős egyezést mutatnak a mai felosztással, jóllehet az épületek azóta kicserélődtek, de a beépítés, a szervező erő ugyanaz maradt.

Ugyan az utca kétoldalán, harántirányban fekvő telkek szélére illesztett lakóházak szalagtelkes elrendezésre utalnak, valamint a telek utcától távolabbi végén egybefüggő szántóföldek fekszenek, a történelmi tengely déli végén álló plébániatemplom egyfajta központi térként szolgált a település végén. Ezen telkek talán legérdekesebb elrendezési attribútuma, mellyel mi is foglalkozunk, a hosszhasas beépítést lezáró, szántóföldtől elválasztó pajták, melyek gyakran egymással észak-déli összekötve épültek, ha a telekméretezés ezt lehetővé tette. Ezek egykor mezőgazdasági célokra épültek a betakarított gabonát itt tárolták, amikor erre gépek még nem álltak rendelkezésre, szélesebb körben a cséplés folyamata is itt történt. A technika előretörésével és ezzel párhuzamosan a helyi közösségek szétesésével, az egymásra utaltság megszűnésével a pajták szerepe is csökkent, majd megszűnt a város életében.

Első lépésként, mint egy folyamatot beindító katalizátorként célszerűbb csak egy a legjellemzőbb beépítési helyzetben álló pajta újraértelmezésén, átírásán gondolkodni, majd azt implementálni bármelyik telekre. Ezen a vonalon elindulva dolgozatunkban nem konkrét helyszínre, de az általános jellemzőket figyelembe véve pajta típusterveket dolgozunk ki.

ÚJRA LENNI / UNGVÁRSZKI SZABOLCS, TÓTH BENCE / SZABÓ DÁVID, SZÉCSI ZOLTÁN DLA

IDENTITÁS ÉS KULTÚRA' 7 _ tervező modul

TDK 2019

IPARTANSZÉK
www.ipar.bme.hu